Bijlage 1: voortgangsrapportage integrale aanpak jihadisme

Inleiding

Voor u ligt een voortgangsrapportage van de integrale aanpak jihadisme, waarin verslag wordt gedaan van recente ontwikkelingen in de aanpak jihadisme.

Het kabinet zet stevig in op de bestrijding en verzwakking van de jihadistische beweging in Nederland en het tegengaan van radicalisering. Deze aanpak is echter niet statisch. Op basis van het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN) en/of nieuwe inzichten en ervaringen uit de uitvoeringspraktijk wordt voortdurend bekeken of aanvullingen en aanscherpingen in de aanpak nodig zijn.

Het kabinet hecht aan het evalueren van de toepassing en effectiviteit van beleid. Daarom is de Inspectie Veiligheid en Justitie (Inspectie) gevraagd om het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme, dat in augustus 2014 van start is gegaan, te evalueren. De Inspectie rondt haar evaluatie af in de zomer van 2017 en het resultaat wordt aan uw Kamer verzonden.

Met de evaluatie wordt het Actieprogramma afgerond. De activiteiten beschreven in het Actieprogramma worden afgerond of bestendigd, mede aan de hand van de medio 2016 verschenen Nationale Contraterrorisme-strategie 2016–2020.

Nr	Omschrijving	Recente ontwikkelingen en stand van zaken
1	Naar onderkende uitreizigers die zich aansluiten bij een terroristische strijdgroepering wordt een strafrechtelijk onderzoek opgestart.	Naar alle bij politie en OM onderkende uitreizigers is een individueel strafrechtelijk onderzoek gestart en is een Europees aanhoudings- of arrestatiebevel (EAB) ter aanhouding uitgevaardigd. Op dit moment lopen er in Nederland tenminste 386 aan jihadisme gerelateerde strafrechtelijke onderzoeken naar circa 471 verdachten. De onderzoeken tegen de verdachten die zich volgens politie/Openbaar Ministerie (OM) thans in het strijdgebied bevinden, zijn in dit aantal meegenomen. Een Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering tot versterking van de strafrechtelijke en de strafvorderlijke maatregelen om terrorisme te bestrijden (versterking bestrijding terrorisme) is in voorbereiding. Onderdeel van dit wetsvoorstel zijn: • Verlenging van voorlopige hechtenis zonder ernstige bezwaren bij verdenking terroristische misdrijven; • Strafbaarstelling van verblijf in een door een terroristische organisatie gecontroleerd gebied; • DNA-afname bij een verdenking van terroristische misdrijven; • Ontzetting uit het kiesrecht; • Aangifteplicht voor terroristische misdrijven en voorbereidingsfeiten
2	Verdachten en veroordeelden voor een terroristisch misdrijf worden conform huidige regelgeving direct geplaatst op de Terroristen Afdeling (TA).	De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie heeft op 8 augustus 2016 een brief gestuurd naar de Tweede Kamer over de maatregelen die hij wil treffen om meer maatwerk mogelijk te maken binnen de Terroristenafdelingen (TA's) van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Met de maatregelen wil de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie de verspreiding van radicaal gedachtengoed en onderlinge beïnvloeding tegengaan en toezichtsmaatregelen en interventies kunnen opleggen die toegesneden zijn op het gedrag en gedachtengoed van de individuele gedetineerde. Aan DJI is de opdracht gegeven een gedifferentieerd plaatsingsbeleid in te voeren binnen de uitgebreid beveiligde setting van de TA. De beoogde en noodzakelijke capaciteitsuitbreiding is gerealiseerd. Capacitair beschikt DJI nu over afdelingen binnen twee verschillende gevangenissen waardoor differentiatie mogelijk is. In de komende periode zal gefaseerd nader invulling worden gegeven aan deze nadere implementatie van de differentiatie.
3	In het kader van het strafrecht bestaan verschillende mogelijkheden om terugkeerders	In de vorige rapportageperiode is een aantal verdachten veroordeeld wegens terroristische misdrijven. In een aantal gevallen is (een deel van) de straf voorwaardelijk aan deze

	langdurig onder toezicht te stellen.	verdachten opgelegd. Hieraan zijn bijzondere voorwaarden verbonden die als stevige stok achter de deur dienen om te voorkomen dat verdachten zich opnieuw schuldig maken aan strafbare feiten.
4	Onderkende uitreizigers die zich aansluiten bij een terroristische strijdgroepering verliezen het Nederlanderschap.	De wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap in verband met het intrekken van het Nederlanderschap in het belang van de nationale veiligheid is op 1 maart 2017 in werking getreden. De wetswijziging voorziet in een bevoegdheid tot intrekking van het Nederlanderschap door de minister van Veiligheid en Justitie, indien de betrokken persoon zich buiten het Koninkrijk bevindt en een gevaar vormt voor de nationale veiligheid. Dit wordt onder andere gebaseerd op het feit dat betrokkene zich heeft aangesloten bij een organisatie die deelneemt aan een nationaal of internationaal gewapend conflict en op een lijst is geplaatst van organisaties die een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid.
5	Onderkende uitreizigers met een niet-EU nationaliteit worden ongewenst vreemdeling verklaard (voor het Schengengebied).	Sinds maart 2013 is de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) in circa 20 gevallen overgegaan tot het treffen van vreemdelingrechtelijke maatregelen op onderkende uitreizigers met een niet-EU nationaliteit. Het gaat daarbij om verblijfsbeëindiging, het opleggen van een Inreisverbod, ongewenst verklaring of uitzetting onder regie van de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V).
6	Onderkende uitreizigers met een of meerdere nationaliteiten die zich aansluiten bij een terroristische strijdgroepering worden gemeld bij de autoriteiten van die landen (van hun niet-Nederlandse nationaliteit).	Het OM en de politie werken in de aanpak van terroristische misdrijven nauw samen met internationale partners. Over en weer wordt er informatie uitgewisseld ten behoeve van een succesvolle aanpak van jihadisme en andere ernstige vormen van criminaliteit. Dit geldt ook voor het doormelden naar landen van de tweede nationaliteit. Dit gebeurt alleen als de mensenrechtensituatie in deze landen zich hier niet tegen verzet. Bij deze informatie-uitwisseling wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de reeds bestaande instrumenten en kanalen. Internationale organisaties zoals Europol en Eurojust vervullen hierbij een belangrijke faciliterende rol. Registratie vindt plaats in het Schengen Informatie Systeem (SIS) en het Europol Information System (EIS). Een nieuw persoon of een wijziging voor de LOP-lijst die bij de politie binnen komt wordt rechtstreeks in SIS en EIS ingevoerd. Periodiek wordt de LOP-lijst verzonden naar specifieke landen en organisaties.
7	Van uitreizigers over wie gegronde vermoedens bestaan van aansluiting bij een terroristische strijdgroepering worden Nederlandse reisdocumenten gesignaleerd ter	Er zijn sinds december 2013 ongeveer 300 (peildatum 13 februari 2017) verzoeken gedaan door de Minister van Veiligheid en Justitie ter weigering of vervallen verklaring van het paspoort. Het gaat hier om signaleringen van reeds uitgereisde personen (maatregel 7), maar ook om personen van wie het gegronde vermoeden bestaat dat ze zullen uitreizen naar

	vervallenverklaring of weigering.	jihadistisch strijdgebied (maatregel 15). Er wordt doorlopend gekeken naar de noodzaak van het voortduren van de paspoortmaatregel in de individuele gevallen. Wanneer het gegronde vermoeden niet langer bestaat, wordt de signalering opgeheven. Dit is inmiddels in 50 gevallen gebeurd.
8	Onderkende uitreizigers die zich aansluiten bij een terroristische strijdgroepering worden geplaatst op de nationale terrorismelijst.	Sinds december 2013 heeft de Minister van Buitenlandse Zaken in overeenstemming met de Ministers van Financiën en Veiligheid en Justitie 97 personen en 3 organisaties op de nationale sanctielijst terrorisme geplaatst, waarvan 30 in deze rapportageperiode. Ook is er in deze rapportageperiode besloten om, in het kader van de lokale, integrale aanpak, 2 personen te delisten. In totaal staan er nu 105 personen en 3 organisaties op de nationale sanctielijst terrorisme.
9	Onderkende uitreizigers worden conform de regels direct uitgeschreven als ingezetene in de Basisregistratie Personen (BRP) en eventuele uitkeringen, financiële toelagen en studiefinanciering worden beëindigd. Waar nodig worden wetten daarop aangepast.	Vanuit de CT-infobox werken diverse organisaties samen om sociale uitkeringen en toeslagen bij onderkende uitreizigers stop te zetten. De personalia van onderkende uitreizigers worden waar mogelijk gedeeld met de gemeente waarin zij staan ingeschreven. De betreffende gemeente draagt bij onderkende uitreis zorg voor uitschrijving uit de Basisregistratie Personen (BRP), zodat eventuele financiële toelagen en studiefinanciering worden stop gezet. Op 20 december 2016 is een wetsvoorstel aangenomen waarin wordt bepaald dat er een uniforme beëindigingsgrond is voor het stopzetten van uitkeringen bij uitreizigers. Dit wetsvoorstel treedt naar verwachting in de eerste helft van 2017 in werking. Inwerkingtreding wacht nog op de uitwerking van het wetsvoorstel in lagere regelgeving en implementatie in de uitvoeringsprocessen. In de nieuwe situatie kan een uitvoeringsorganisatie wanneer deze een signaal ontvangt dat een persoon is uitgereisd naar jihadistisch strijdgebied, een uitkering stopzetten zonder zelfstandig te onderzoeken of betrokkene zich inderdaad in het buitenland bevindt of dat zij zich anderszins niet langer aan de voorwaarden voor het recht op uitkering voldoet. Totdat de wet in werking treedt, is uitschrijving BRP nog voorwaarde voor stopzetten uitkering. Dit is in 197 gevallen gebeurd (peildatum 4 november 2016). De personen zijn onderkende Nederlandse personen die met jihadistische intenties naar Syrië/Irak zijn gereisd. Dit gebeurt mede naar aanleiding van of door bemiddeling van de CT-infobox.

10	Het wordt kwaadwillenden moeilijker gemaakt om aan aanslagmiddelen te komen.	Aan de hand van een structurele analyse wordt voortdurend inzichtelijk gemaakt welke aanslagmiddelen verkrijgbaar zijn en welke aanvullende maatregelen nog nodig zijn om het voor kwaadwillenden moeilijk te maken om aan deze middelen te komen. De meest recente analyse laat zien dat de 'conventionele' aanslagmiddelen en middelen die makkelijk voor handen zijn nog steeds een voorkeursmiddel zijn voor kwaadwillenden. Daarnaast blijkt dat nieuwe technologieën een potentieel risico kunnen vormen en derhalve nu al (beleidsmatige) aandacht verdienen om eventuele dreiging in de toekomst te kunnen pareren. Ten slotte wordt steeds meer zichtbaar dat het beperken van middelen één aspect is, maar dat meer winst te behalen is in het interveniëren in de modus operandi van een kwaadwillende. Om die reden wordt, naast de aanpak van bestaande aanslagmiddelen, geïnvesteerd in de aanpak van nieuwe aanslagmiddelen en –methoden. Hiertoe wordt onder andere samengewerkt met andere landen en wordt er structureel onderzoek verricht. Ten aanzien van de aanpak van (illegale) vuurwapens kan worden gemeld dat Nederland intensief investeert in zowel nationale als bilaterale contacten om structureel kennis uit te wisselen. Zo heeft in februari 2017 bijvoorbeeld een Nederlandse delegatie een bezoek gebracht aan het Verenigd Koningrijk om de samenwerking met Britse partners op dit dossier te versterken. Sinds 1 juni 2016 is in navolging van Europese Verordening 98/2013 de Wet precursoren voor explosieven in werking getreden. Omdat nog niet alle lidstaten de Europese verordening met betrekking tot het beperken van precursoren voor explosieven geïmplementeerd hebben in nationale wetgeving en Nederland veel belang hecht aan EU brede implementatie, adviseert Nederland in regionale workshops andere Europese lidstaten over de uitvoering van de wet. Momenteel hebben er vier workshops plaatsgevonden in Bratislava, Athene, Rome en Madrid en zullen er nog twee plaatsvinden in juli en september. Kennis en ervaring uitwisseling staan tijdens deze interactieve workshops centraal en eventuele knelpunten kunnen zo nodig meegenomen worden in de herziening van de verordening die begin 2018 gepland staat door de Europese Commissie.
11	Bestuurlijke maatregelen risicoreductie jihadgangers.	De Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding is op 1 maart 2017 in werking getreden. Met deze wet heeft de Minister van Veiligheid en Justitie bevoegdheden gekregen voor het opleggen van vrijheidsbeperkende maatregelen aan personen die op grond van hun gedragingen in verband kunnen worden gebracht met terroristische activiteiten of de ondersteuning daarvan. In die gevallen kan de desbetreffende persoon een gebiedsverbod, een contactverbod, en/of een meldplicht worden opgelegd. Er kan een uitreisverbod worden

		opgelegd indien het gegronde vermoeden bestaat dat iemand zich zal aansluiten bij een terroristische organisatie die een bedreiging vormt voor de nationale veiligheid. Ook geeft de nieuwe wet de grondslag voor bestuursorganen voor het weigeren of intrekken van o.a. subsidies en vergunningen indien het gevaar bestaat dat deze mede gebruikt zullen worden ten behoeve van terroristische activiteiten. Ter ondersteuning van het uitreisverbod is de Paspoortwet gewijzigd. Hiermee vervallen paspoorten en Nederlandse identiteitskaarten van rechtswege bij het opleggen van een uitreisverbod. Tevens wordt het mogelijk om in dit geval betrokkene een vervangend identiteitsbewijs te geven waarmee alleen binnen Schengen mag worden gereisd. De Eerste Kamer heeft ook deze wetswijziging op 7 februari 2017 aanvaard. De wetswijziging is op 1 maart 2017 in werking getreden.
12	Consulaire bijstand door Nederlandse ambassades in aangrenzende landen.	Wanneer een uitgereisde Nederlandse jihadist zich zelfstandig meldt bij een Nederlandse vertegenwoordiging buiten het strijdgebied, wordt op basis van zijn/of haar bestaande dossier de meest opportune aanpak bepaald. Deze kan strafrechtelijk, inlichtingenmatig en/of bestuurlijk van aard zijn. Per casus wordt op basis van een risico-inschatting bekeken of en hoe consulaire bijstand wordt geboden. Onderkende terugkeerders die al buiten Nederland in beeld zijn, kunnen door de Koninklijke Marechaussee terug naar Nederland worden begeleid. BZ zet samen met de AIVD en de NCTV in op het verhogen van de kennis over terrorisme en extremisme bij medewerkers op Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland. Onderdeel van dit trainingsprogramma vormt nadrukkelijk het bieden van handelingsperspectief in geval sprake is van mogelijk naar Nederland terugkerende jihadisten die een beroep doen op consulaire bijstand.
13	Een nieuw op te richten exit-faciliteit in Nederland.	De Exit-faciliteit 'Exits' is sinds oktober 2015 ingericht. Exits is, net als het Familiesteunpunt, als een onafhankelijke organisatie ondergebracht bij de Stichting Fier Fryslân, die hiervoor subsidie ontvangt. Bij zowel de Exit-faciliteit als bij het Familiesteunpunt lopen momenteel verschillende trajecten.
Nr	**Omschrijving**	**Recente ontwikkelingen en stand van zaken**
14	Bij redelijke verdenking van uitreis wordt strafrechtelijk ingegrepen.	Op 1 november 2016 heeft de rechtbank Amsterdam een 25 jarige verdachte veroordeeld wegens het pogen af te reizen naar Syrië om zich aan te sluiten bij een terroristische organisatie. Hij heeft zich volgens de rechtbank schuldig gemaakt aan voorbereiding (zowel 96 als 46 Sr) en training voor terrorisme

15	Bij gegronde vermoedens van uitreis worden de reisdocumenten gesignaleerd ter vervallenverklaring of weigering (inclusief identiteitskaarten).	Er zijn sinds december 2013 ongeveer 300 (peildatum 13 februari 2017) verzoeken gedaan door de Minister van Veiligheid en Justitie ter weigering of vervallen verklaring van het paspoort. Het gaat hier om signaleringen van reeds uitgereisde personen (maatregel 7), maar ook om personen van wie het gegronde vermoeden bestaat dat ze zullen uitreizen naar jihadistisch strijdgebied (maatregel 15). De Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding is op 1 maart 2017 in werking getreden. Onder deze wet kan een uitreisverbod worden opgelegd indien het gegronde vermoeden bestaat dat iemand zich zal aansluiten bij een terroristische organisatie die een bedreiging vormt voor de nationale veiligheid. Ter ondersteuning van het uitreisverbod is de Paspoortwet gewijzigd. Hiermee wordt geregeld dat paspoorten en de Nederlandse identiteitskaarten van rechtswege vervallen bij het opleggen van een uitreisverbod. Beide reisdocumenten worden ingehouden en opgenomen in de internationale signaleringssystemen. Tevens wordt het mogelijk om in dit geval betrokkene een vervangend identiteitsbewijs te geven waarmee alleen binnen Schengen mag worden gereisd. De Eerste Kamer heeft ook deze wetswijziging op 7 februari 2017 aanvaard. De wetswijziging is op 1 maart 2017 in werking getreden.
16	In geval van vermoedelijke uitreis wordt de directe omgeving gewaarschuwd.	Potentiële uitreizigers die in beeld zijn, worden besproken in een multidisciplinair casusoverleg in het lokale domein. De betrokken partijen bepalen daar de meest effectieve aanpak. Het informeren van de directe omgeving door de lokale overheid kan een onderdeel van de aanpak zijn. Deze maatregel is gerelateerd aan maatregel 30, de ondersteuning lokale aanpak in prioritaire gebieden. De lokale partners maken in het casusoverleg de afweging of het opportuun is de directe familie van uitreizigers te waarschuwen met het doel potentiële uitreis te voorkomen.
17	In geval van vermoedelijke uitreis waarbij een minderjarige betrokken is, worden kinderbeschermingsmaatregelen getroffen.	In de periode februari 2013 tot 1 maart 2017 zijn 81 aan jihadisme gerelateerde unieke kindzaken door de Raad voor de Kinderbescherming in onderzoek genomen. Van die 81 minderjarigen waren er 46 kinderen in gezinsverband en 35 individuele jongeren.
Nr	**Omschrijving**	**Recente ontwikkelingen en stand van zaken**
18	Indien sprake is van ronselen voor de gewapende strijd wordt strafrechtelijk ingegrepen.	Er zijn afgelopen rapportageperiode geen gerechtelijke uitspraken geweest in zaken die betrekking hadden op personen die verdacht werden van ronselen voor de gewapende strijd.
19	Strafrechtelijk ingrijpen bij haat zaaien en oproepen tot geweld in extremistisch kader wordt geprioriteerd.	Het OM vervolgt, waar opportuun, voor opruien en haat zaaien.

20	Facilitatoren en verspreiders van jihadistische propaganda worden in hun activiteiten verstoord[1].	Sinds februari 2015 is van 13 personen (3 personen in deze rapportageperiode) de visumaanvraag afgewezen of is het reeds verleende visum, afgegeven door Nederland of een andere Schengen lidstaat, ingetrokken omdat zij een bedreiging vormen voor de openbare orde. Ook worden extremistische sprekers uit derde landen, waarbij geconstateerd is dat zij een bedreiging vormen voor de openbare orde, ter fine van weigering in het Schengen Informatie Systeem (SIS) gesignaleerd.
Nr	**Omschrijving**	**Recente ontwikkelingen en stand van zaken**
21	Samenwerken met de islamitische gemeenschappen.	Maatschappelijke organisaties en islamitische gemeenschappen zijn belangrijke partners in het tegengaan van radicalisering. Het Rijk ondersteunt daarom op dit moment projecten van maatschappelijke organisaties om voor radicalisering kwetsbare gemeenschappen en groepen weerbaarder te maken. Binnen deze projecten zijn in 2016 en 2017 ca. 160 bijeenkomsten georganiseerd voor ouders en jongeren en zijn ca. 425 sleutelfiguren en trainers getraind. Met de bijeenkomsten zijn tot nu toe meer dan 3000 bezoekers bereikt. Het Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO) heeft daarnaast 65 imams en 102 moskeebestuurders getraind. Ook heeft een studiedag plaatsgevonden, ondersteund door SMN en in samenwerking met CMO, voor 65 Marokkaanse imams van de Verenging Imams Nederland.
22	Versterken van bestaande netwerken van lokale en landelijke sleutelfiguren.	Het project waarbij 7 gemeenten voorafgaand aan de toekenning van de versterkingsgelden in 2016 zijn ondersteund om sleutelfigurennetwerken op te zetten is in maart 2017 afgerond. De gemeenten hebben de doorontwikkeling van de netwerken overgenomen vanuit de versterkinggelden. De overige 12 gemeenten en regio's die versterkingsgelden hebben ontvangen voor de opbouw van netwerken zijn hier ook sinds 2016 met van start gegaan. De ESS ondersteunt de gemeenten desgewenst bij de verdere ontwikkeling en verspreidt de geleerde lessen in de aanpak via onder andere de leerkringen voor gemeenten.
23	Betrokken burgers kunnen rekenen op steun.	Het ondersteuningsaanbod voor het jeugddomein ziet toe op de ondersteuning van professionals in de preventie van radicalisering. In dit kader worden in maart en april 2017 vier regionale bijeenkomsten georganiseerd voor bestuurders en beslissers uit het jeugddomein rondom het onderwerp 'voorkomen van het proces van radicalisering naar extremisme en het vergroten van sociale samenhang'. Doel is het besef van urgentie te versterken, zowel ten aanzien van preventie van polarisatie als in de signalering en aanpak van extremisme. Ook wordt in kaart gebracht wat de uitdagingen en dilemma's zijn waar

[1] Maatregel 20b is in de 2e voortgangsrapportage afgerond.

		bestuurders en beslissers tegen aan lopen en wat zij nodig hebben om hier goed in te acteren. Bij Meld Misdaad Anoniem (via 'Meld Extremisme Anoniem') zijn in 2016 120 unieke meldingen binnengekomen op het gebied van extremisme en radicalisering. Dit is een afname van 15% ten opzichte van 2015.
24	Ondersteuning onderwijsinstellingen.	Op dit moment hebben er 101 trainingen plaatsgevonden vanuit de aanvullende ondersteuning voor scholen in de vorm van een complementaire aanpak in 18 geprioriteerde gemeenten. Hiermee zijn 1995 deelnemers bereikt (zowel in het PO, VO als MBO). Tevens hebben er 108 adviesgesprekken plaatsgevonden met de gemeenten en schoolbesturen over de ondersteuningsbehoefte van de scholen in deze gemeenten. Daarnaast loopt er momenteel een aantal projecten voor leerlingen om het gesprek aan te gaan over radicalisering en kernwaarden en vrijheden van de rechtsstaat. Voorbeelden hiervan zijn een module voor het MBO over extreme idealen en radicalisering het project 'Newsroom en 'Jihad, de voorstelling' (zie ook maatregel 27&28).
25	Oprichting expertcentrum maatschappelijke spanningen en radicalisering.	De Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) organiseert de leerkringen voor gemeenten over de preventieve aanpak van radicalisering (zie ook maatregel 26). Daarnaast heeft de ESS vanaf september 2016 10 gemeenten geadviseerd in het kader van de preventieve aanpak van radicalisering, onder meer met betrekking tot het versterken / opzetten van lokale netwerken. De training en workshop 'Omgaan Met Extreme Idealen', over radicalisering vanuit een pedagogisch perspectief, is in de periode september 2016 tot en met maart 2017 aan circa 1105 professionals gegeven, waaronder hulpverleners, onderwijsprofessionals, (wijk)agenten en gemeenteambtenaren. De training is sinds 2017 uitgebreid met een module over morele dilemma's die professionals tegenkomen , en met meer kennis over extreemrechts. Een voorbeeld van een dergelijk moreel dilemma is het omgaan met uitspraken van jongeren die de professional persoonlijk raken en die ingaan tegen hun eigen waarden. Tenslotte heeft de ESS een workshop voor professionals ontwikkeld op basis van het onderzoek en de bijbehorende online tool over triggerfactoren in het radicaliseringsproces. In de workshop worden wetenschappelijke en praktijkkennis gecombineerd, om professionals handvatten te geven om preventief in te grijpen bij (mogelijke) radicalisering. Aan de workshop hebben vanaf september 2016 tot en met maart 2017 268 professionals deelgenomen. De workshop wordt dit jaar verder ontwikkeld en breder ingezet.

26	Gerichte inzet op radicaliserende jongeren in lokale risicogebieden	De Expertise-unit Sociale Stabiliteit is in 2017 wederom met een ronde leerkringen over de preventieve lokale aanpak gestart. Tot en met januari 2017 hebben 22 gemeenten deelgenomen aan een reeks, en een nieuwe reeks met 20 gemeenten is in februari 2017 gestart. In totaal zijn in 2015 tot heden al 115 deelnemende gemeenteambtenaren bereikt. Er is na drie jaar nog steeds veel behoefte bij gemeenten aan kennisdeling over de lokale aanpak. De ambities ten aanzien van het versterken van een preventieve lokale aanpak krijgen verdere uitwerking in de besteding van extra gelden voor gemeenten waar de problematiek het meest nijpend is (zie maatregel 30). Dit jaar wordt verkend welke vorm van evaluatie van toegevoegde waarde is als ondersteuning van de lokale aanpak.
27	Mobiliseren maatschappelijke tegengeluiden en versterken weerbaarheid tegen radicalisering en spanningen. & Maatschappelijk debat over de grenzen van de rechtsstaat.	Er worden verschillende initiatieven voor alternatieve geluiden en debat en dialoog in de Nederlandse samenleving ondersteund. Daarmee worden verschillende maatschappelijke geluiden gestimuleerd tegen radicalisering en polarisatie en wordt ingezet om het kritisch denkvermogen bij jongeren te stimuleren. Zo is er naar voorbeeld van het peer 2 peer programma van het US Department of State en Facebook is vorig jaar gestart met het project *Speak Up*. Het afgelopen half jaar hebben mbo-, hbo- en universitaire studenten zich ingezet om maatschappelijk geluiden te creëren tegen radicalisering en extremisme. Zo bedachten een groep studenten van de minor Co-Design van de Hogeschool Utrecht het concept van het online platform 'connecting friends'. Daarop kunnen vrienden van jongeren die zich zorgen maken over geradicaliseerde vrienden terecht voor coaching, tips en het zoeken naar een oplossing. Stichting Peer Education heeft in samenwerking met de Roadshow Persvrijheid het project 'Newsroom' ontwikkeld om frustratie en wantrouwen richting media onderwerp van gesprek te maken in 40 klassen van het VO/MBO waar dit thema actueel is en democratische waarden onder druk staan. Ook is er een digitaal lespakket ontwikkeld waar alle scholen gebruik van kunnen maken. Uit de eerste resultaten van de evaluatie 'Jihad de voorstelling' blijkt dat de voorstelling door leerlingen zeer goed wordt gewaardeerd, namelijk 4,4 op een schaal van 5. Door de voorstelling neemt de kennis over waarom jongeren radicaliseren toe en is de bespreekbaarheid van het thema vergroot. Alleen al het feit dat leerlingen op zoveel scholen lessen volgden over radicalisering en de voorstelling bezochten, maakte dat radicalisering

		veelvuldig een onderwerp van gesprek was. De voorstelling speelt sinds januari 2016 in de Nederlandse theaters en zal nog tot en met april 2017 worden vertoond. Eind april zal de voorstelling door ongeveer 30.000 middelbare scholieren zijn bezocht en besproken.
Nr	**Omschrijving**	**Recente ontwikkelingen en stand van zaken**
29	Bestrijden van de verspreiding van radicaliserende, haatzaaiende jihadistische content.	In een interne evaluatie van de eerste operationele fase (1 maart 2016 - 31 augustus 2016) van de Internet Referral Unit (NL IRU) is personele capaciteit een aandachtspunt gebleken. De IRU krijgt daarom een financiële impuls om werving van nieuwe medewerkers mogelijk te maken. In de eerste operationele fase is het werkproces voor Notice and Take Action (NTA; het melden van content aan internetserviceproviders, met het vrijwillige verzoek tot verwijdering, onder verwijzing naar de eigen gebruikersvoorwaarden) ontwikkeld en casuïstiek behandeld. Dit betekent dat met de komst van nieuwe werknemers de IRU snel operationeel zal zijn. In internationaal verband is in november 2016 met een Action Day bij Europol de Europese operationele samenwerking op het gebied van NTA verder versterkt.
Nr	**Omschrijving**	**Recente ontwikkelingen en stand van zaken**
30	Het kabinet ondersteunt de lokale aanpak in prioritaire gebieden.	In het kader van de versterking van de lokale aanpak is in totaal aan 19 gemeenten/regio's 6,4 miljoen euro toegekend voor 2017. Met deze middelen worden plannen ondersteund op het gebied van: • Analyse van de lokale problematiek en mate van weerbaarheid van de gemeente/regio. • Versterking van de persoonsgerichte aanpak. • Tegengaan radicalisering door focus op het vormen van netwerken van sleutelfiguren en van strategische netwerken (zie ook maatregel 22) alsmede activiteiten dicht op het gezin c.q. de omgeving van personen die (mogelijk) radicaliseren. • Bevorderen kennis en kunde van (semi-)professionals: onder meer door trainingen bij het Rijksopleidingsinstituut tegengaan Radicalisering (ROR).
31	Voortzetting samenwerking tussen Rijk en betrokken gemeenten.	Via de versterkingsgelden, opbouw van strategische netwerken, scholenaanpak en de persoonsgerichte aanpak wordt intensief samengewerkt met gemeenten waar de problematiek nijpend is en de weerbaarheid laag. Met andere gemeenten wordt samengewerkt door o.a. de leerkringen en via de samenwerking met de Expertise-Unit Sociale Stabiliteit (ESS) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Een aantal veelbelovende interventies die in gemeenten is ontwikkeld om nieuwe aanwas te voorkomen worden als proefproject in andere gemeenten uitgerold. Een voorbeeld hiervan is de uitrol van een educatief programma voor moeders (Oumnia Works). Inmiddels doen 7 gemeenten mee aan dit programma en zijn er 55 trainingen in deze gemeenten gegeven. Een ander voorbeeld van een interventie die kansrijk is voor uitrol, is een 'mentoring'-project

		waarin mentoren 1 op 1 begeleiding geven aan jongeren die een potentieel risico vormen. Er wordt doorlopend gekeken naar succesvolle interventies en mogelijkheden voor andere gemeenten hiervan gebruik te maken.
32	Versterking coördinatie op de uitvoering.	De CT-Infobox werkt doorlopend aan een verbeterd centraal overzicht van de genomen maatregelen op persoonsniveau. Dit betreft de in de CT-infobox aangemelde personen. Het overzicht behelst alle mogelijk te nemen maatregelen op een persoon. Het overzicht wordt continu bijgehouden.
33	Prioritering financiële aanpak jihadisten.	Van 22 tot 24 februari 2017 vond in Parijs de plenaire vergadering plaats van de FATF (Financial Action Task Force). Het voorkomen en bestrijden van terrorismefinanciering blijft een van de prioriteiten van de FATF. Tijdens deze plenaire vergadering is onder meer verder gewerkt aan het vergroten van inzichten in de wijze waarop ISIS/Da'esh financiële middelen vergaart, verplaatst en gebruikt, waaronder het gebruik van nieuwe betaalmiddelen en technologieën. Daarnaast is de voortgang besproken van een aantal projecten gericht op de verbetering van nationale en internationale coördinatie en samenwerking, waaronder informatie-uitwisseling. In het kader van het EU actieplan ter versterking van de strijd tegen terrorismefinanciering heeft de Europese Commissie eind december 2016 een drietal aanvullende voorstellen gepresenteerd ter verdere versterking van het rechtskader van de EU op het gebied van witwassen, illegaal contantenverkeer en de bevriezing en confiscatie van vermogensbestanddelen. Het betreft voorstellen voor een nieuwe richtlijn om witwassen strafbaar te stellen, een verordening inzake controles op liquide middelen en een verordening inzake wederzijdse erkenning van besluiten tot bevriezing of confiscatie van criminele vermogens. Het kabinet heeft de voorstellen van de Europese Commissie verwelkomd. De naar aanleiding van de voorstellen opgestelde BNC fiches zijn in februari aan uw Kamer gezonden. Bij het recent gestarte onderzoek naar de Beleidsmonitor Terrorismefinanciering wordt aan de hand van de risico's van terrorismefinanciering het beleid tegen terrorismefinanciering vastgesteld en op effectiviteit geëvalueerd. Het onderzoek wordt (via het WODC) uitgevoerd door de Universiteit van Amsterdam. Bij wijze van pilot kan de FIU-Nederland gegevens gaan verstrekken van vermoedelijke jihadisten aan bepaalde financiële instellingen zodat deze beter in staat zijn risicotransacties te duiden en kwalitatief betere meldingen van ongebruikelijke transacties aan de FIU-Nederland

		kunnen doen. Om te voorzien in een correcte juridische grondslag voor deze pilot is in goed overleg met betrokken partijen een tijdelijke machtiging opgesteld op basis van artikel 14, derde lid, van de Wet ter voorkoming witwassen en terrorisme (Wwft) juncto artikel 18, tweede lid, van de Wet Politiegegevens (Wpg) met aandacht voor de noodzakelijke juridische en procedurele waarborgen. De pilot wordt zorgvuldig gemonitord en na verloop van tijd geëvalueerd op de beoogde effectiviteit ervan.
34	Versterking detectie jihadistische reisbewegingen.	De PNR-richtlijn is op 24 mei 2016 in werking getreden en EU-Lidstaten hebben 2 jaar de tijd om de richtlijn volledig te implementeren. Het wetgevingstraject is op 1 januari 2018 afgerond en de Nederlandse passagiersinformatie-eenheid (Passenger Information Unit), 'Pi-NL', zal dan ook operationeel zijn. De technische basis hiervan is de reeds gerealiseerde technische voorziening reisgegevens, TRIP. Daarnaast hebben Nederland, België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk besproken om gezamenlijk een impactanalyse voor het gebruik van passagiersgegevens van internationale hogesnelheidstreinen (Thalys en Eurostar) uit te voeren. Het gaat om een verkennend onderzoek waarin de impact voor zowel de hogesnelheidstrein, vervoerders als de reiziger in kaart zal worden gebracht. Nationaal zal ook verkenning plaats gaan vinden voor het gebruik van passagiersgegevens van internationaal trein, bus-en maritiem vervoer.
35	Versterking deskundigheidsbevordering in de uitvoering.	Sinds juli 2015 worden via het Rijksopleidingsinstituut tegengaan Radicalisering (ROR) en de Expertise Unit Sociale Stabiliteit (ESS) trainingen aan een brede groep van professionals aangeboden. Inmiddels zijn via het ROR sinds de oprichting in juli 2015 324 trainingen verzorgd aan ca. 2600 professionals. Het ROR heeft aanvullend op het bestaande aanbod twee maatwerktrainingen ontwikkeld voor de jeugdhulpverlening, welzijn en de GGZ. Professionals uit het jeugddomein kunnen hier terecht om hun kennis en kunde op gebied van radicalisering en extremisme te vergroten. Conform planning zullen de trainingen 1 mei 2017 gereed zijn voor de landelijke uitrol.
36	Intensivering internationale samenwerking en aanpak op het gebied van jihadgangers.	Gedurende de rapportageperiode is in EU JBZ verband de triloog tussen het EU voorzitterschap, de Europese Commissie en het Europees Parlement over de EU richtlijn terrorisme bestrijding afgerond. De Raad heeft de richtlijn op 7 maart 2017 aangenomen. Daarnaast stemmen de EU lidstaden hun nationale aanpak van terugkerende jihadstrijders met elkaar af, waarbij onder meer aandacht is voor samenwerking met derde landen, re-integratieprogramma's en interventies gericht op terugkerende vrouwen en kinderen. Deze afstemming vindt onder meer plaats in de EU kopgroep jihadisme, waarin NL een actieve

		speelt. Zo hebben de meest betrokken lidstaten in de EU kopgroep afgesproken om zowel in Turkije zelf als tussen de hoofdsteden elkaar goed te informeren over ontwikkelingen in de samenwerking en waar mogelijk gezamenlijk op te trekken richting de Turkse autoriteiten. Parallel hieraan zijn Nederland en Turkije zijn nog steeds in gesprek over een voorstel over uitzettingen gericht op het vastleggen van de bestaande werkpraktijk en het maken van aanvullende afspraken. Wanneer deze gesprekken zijn afgerond, wordt uw Kamer hierover geïnformeerd. Op 8 december 2016 heeft de tweede bijeenkomst van het EU internetforum plaatsgevonden. Lidstaten en Europese Commissie hebben met de internetindustrie verdere afspraken gemaakt om radicalisering via internet tegen te gaan. Hierbij is aandacht voor strategische communicatie én voor het verwijderen van extremistische content. Internetbedrijven hebben onder andere een joint referral platform ingericht, waardoor met één referral gelijktijdig meerdere bedrijven worden bereikt. Verder heeft de Commissie € 10 miljoen beschikbaar gesteld ter versterking van alternatieve boodschappen door het maatschappelijk middenveld. Op 2 februari 2017 heeft de Europese Commissie de eerste bijeenkomst georganiseerd van het netwerk van nationale 'prevent coördinatoren'. Doel is het verder bevorderen van de uitwisseling van lokale best practices tussen EU lidstaten op hoofdstedenniveau. Dit is een aanvulling op het bestaande EU netwerk van lokale autoriteiten en eerstelijnswerkers dat door het RAN Centre of Excellence wordt gefaciliteerd. In het kader van het Global Counterterrorism Forum (GCTF), waarvan Nederland en Marokko co-voorzitters zijn, vonden expert bijeenkomsten plaats over o.a: detentie en re-integratie van veroordeelde terroristen, bescherming van zgn *soft targets,* strategische communicatie/ tegengaan van online terroristische propganda, ontwikkeling van nationale actieplannen om gewelddadig extremisme te voorkomen in de Sahel en over de ontwikkeling van contra-terrorismewetgeving binnen de kaders van de rechtsstaat. Ook hebben de co-voorzitters voorstellen gepresenteerd voor vernieuwing en consolidatie van de thematische en regionale focus van het GCTF. Deze worden in september ter besluitvorming aan de Ministeriële bijeenkomst van het GCTF voorgelegd. Verder heeft Nederland een initiatief gelanceerd gericht op het formuleren van aanbevelingen om banden tussen terrorisme en internationale (georganiseerde) criminaliteit aan te pakken.

		Op 15 maart 2017 was een bijeenkomst van de Foreign Terrorist Fighters werkgroep van de anti-ISIS coalitie. waarvan Nederland, Koeweit en Turkije co-voorzitters zijn. Hier is voortgebouwd op eerder door Nederland ontwikkelde aanbevelingen voor verbetering van informatie-uitwisseling over terreurnetwerken. Interpol meldde een substantiële toename van het aantal FTF-profielen dat landen via Interpol beschikbaar hebben gesteld. Daarnaast deelden landen, in het bijzonder de Golfstaten, trendanalyses over uitreizigers en nationale ervaringen in de aanpak van terugkeerders. Op uitnodiging van Nederland onderstreepte Eurojust het belang van justitiële samenwerking bij de vervolging van FTF's. Verder werd stilgestaan bij de potentiële dreiging van FTF-stromen in Zuidoost-Azië. In deze periode is verder geïnvesteerd in de samenwerking met gelijkgezinde bilaterale partners ter versterking van de strategische en operationele samenwerking (o.a. de VS, buurlanden en andere relevante EU lidstaten) en ten behoeve van de uitwisseling van kennis- en expertise voor nationale beleidsontwikkeling over de aanpak van uitreizigers/terugkeerders, de ontwikkeling van strategische communicatie en de bestrijding van terrorismefinanciering. Ook worden geselecteerde derde landen in de MENA-regio ondersteund met het oog op kennis- en capaciteitsopbouw.
37	Optimalisering bestaande signaleringsmiddelen.	In de Routekaart zijn verschillende acties voor het verbeteren van informatie-uitwisseling en het tegengaan van terroristische reisbewegingen geïdentificeerd. Deze acties hebben betrekking op informatie uitwisseling, detectie en signaleringssystemen. Het platform reisbewegingen richt zich op de nationale implementatie van de Europese acties, alsmede nationale gezamenlijke verbeteracties voor het detecteren en tegengaan van reisbewegingen en het verbeteren van nationale informatie-uitwisseling. Een aantal van deze acties zijn meegenomen in het onlangs door de Europese Commissie gepubliceerde SIS wetsvoorstel. Eind april 2017 worden de conclusies verwacht van de 'High Level Expert Group on Information Systems and Interoperability'. Op 1 maart 2017 is de Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 24 februari 2017 in werking getreden, houdende een wijziging van de Paspoortuitvoeringsregeling Nederland 2001. Deze regeling maakt het mogelijk voor de minister die het aangaat om reisdocumenten via het basisregister reisdocumenten (BR) als vermist op te nemen in internationale signaleringssystemen (SIS II en SLTD). Dit is mogelijk indien de houder van het reisdocument onder artikel 23 van de Paspoortwet is opgenomen in

		het register paspoortsignaleringen en het gegronde vermoeden bestaat dat de houder de feitelijke beschikking over zijn reisdocument buiten het Koninkrijk heeft overgedragen aan een derde, niet daartoe bevoegde autoriteit.
38	Versterking proactieve informatie-uitwisseling.	In de Routekaart zijn acties opgenomen voor het verbeteren van het systematisch vullen en consistent gebruiken van Europese en internationale informatiesystemen. Een aantal van deze acties zijn ook meegenomen in het onlangs door de Europese Commissie gepubliceerde SIS wetsvoorstel. De afspraken zijn niet vrijblijvend. De uitvoering van de acties wordt gemonitord via het comité operationele samenwerking op het gebied van de binnenlandse veiligheid (COSI), in samenwerking met de EU Contra Terrorisme Coördinator en de Europese Commissie. De recente rapportages van de EU CTC laten een stijging zien in het aantal bevragingen van en aanlevering aan de verschillende Europese en internationale systemen.